

*Манодж КУМАР БХАРТІ,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Республіки Індія в Україні*

ІНДІЯ-УКРАЇНА: РОЗВИТОК ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН

Нехай хтось вважатиме, що це банально, проте між Україною й Індією склалися історичні, тісні, дружні відносини. Це факт: зв'язки між двома країнами сформувалися багато тисячоліть тому. Експертам вдалося знайти чимало спільного між мовами двох країн, наприклад, українською і санскритом, а також звичаями ведення господарства поміж сільського населення України й Індії. Деякі з нещодавніх археологічних праць вказують на зв'язок між людьми, які жили на території давньої України, і представниками так званих «аріїв» чи «індоаріїв».

Обидві країни переживали століття економічної нестабільності та були під владою інших країн, зрештою Індія здобула незалежність у 1947 році, а Україна – 1991 року. Уряд Індії визнав Україну суверенною незалежною державою в грудні того ж року. У травні 1993 року в Києві було відкрито Посольство Індії, а Україна відкрила своє представництво у Нью-Делі в лютому 1993-го.

За останні 26 років Індія й Україна обмінялися значною кількістю візитів на високому рівні та провели чимало робочих зустрічей, а також уклали розвинену мережу меморандумів про взаєморозуміння та угод, що охоплюють практично усі аспекти двосторонніх відносин. Ці 26 років також стали періодом, коли було розкрито потенціал індійської економіки і досягнуто значних успіхів у розвитку країни. Нині Індія – велика країна, економіка якої розвивається найшвидше у світі.

Розвиток індійської економіки вплинув і на індійсько-українські відносини. Зростання рівня доходів в Індії забезпечує наявність великого ринкового простору для українських товарів і послуг. Розгляньмо докладніше ті можливості, які індійське населення, кількість якого складає майже

1,3 мільярди й щороку збільшується на 22 мільйони осіб (ця кількість – половина населення України), може дати українському бізнесу. Важливо зазначити, що за цих умов у виграшній ситуації перебувають Індія та Україна.

Близько 30% населення Індії, що дорівнює 390 мільйонам осіб, за статистикою можуть зрівнятися з американцями чи європейцями. Ці люди – потенційні туристи, які подорожують світом із сім'єю чи друзями. За статистикою індійці – друга у світі нація, яка витрачає на туризм найбільше коштів. Навіть якщо припустити, що 0,01% туристичного населення Індії щороку відвідуватиме Україну, і кожен з таких туристів витратиме в середньому US\$ 1000, щорічний дохід України від індійського туризму становитиме приблизно US\$ 39 мільйонів.

Майже половина населення Індії, 650 мільйонів осіб, не досягли 25 років. Саме тому Індію вважають наймолодшою країною світу. Такій великій кількості населення потрібна належна освіта і робочі місця. В Індії добре розвинена мережа інститутів, університетів і навчальних центрів, попри це кількість молодих людей, які щороку закінчують школу, настільки висока, що чимало з них незмінно вирушає на навчання за кордон. Україна пропонує індійським студентам чудові можливості для професійного навчання. Нині в Україні здобувають знання майже 11 000 індійських студентів, що є найбільшим показником серед громадян інших країн, які навчаються в Україні. Кожен студент щороку витрачає в середньому близько US\$ 5000 на оплату за навчання, проживання, харчування та особисті потреби. Це означає, що Україна щороку заробляє US\$ 55 мільйонів, надаючи освітні та супутні послуги індійським студентам. Проте в цій сфері можливий подальший значний розвиток – в Україні в майбутньому може навчатися майже 40 000 індійських студентів. Тоді Україна зможе заробити близько US\$ 200 мільйонів, враховуючи їхні потреби.

По-третє, значна частина індійського населення – вегетаріанці. Навіть ті індійці, які не вважають себе вегетаріанцями, щодня споживають переважно рослинну їжу. Зернобобові є найважливішим джерелом білка для тих, хто не вживає м'яса. В Індії люди з'їдають 13–14 різних видів зернобобових. В середньому, Індія щороку імпортує бобових з інших країн на US\$ 2 мільярди, адже в країні немає ресурсів для задоволення національних потреб. Майже половину продукції імпортовано з Канади. Та в Україні більш багаті сільськогосподарські землі та кращий клімат, ніж у Канаді, до того ж відстань від Індії до України майже вдвічі менша, ніж до Канади. Тому українським фермерам було б вигідно звернути увагу на таку потребу Індії, вирощувати зернобобові й експортувати їх до нашої країни.

Нині в Україні зростає зацікавленість до індійського ринку зернобобових. Асоціація виробників зернобобових України і Міністерство аграрної політики України цілеспрямовано працюють, щоб відповідати вимогам

Надзвичайний і Повноважний Посол Індії пан Манодж Кумар Бхарті з дружиною пані Анамікою Бхарті

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of India Mr. Manoj Kumar Bharti with his wife Mrs. Anamika Bharti

індійського ринку. У листопаді 2017 року велика бізнес-делегація на чолі із заступником міністра економіки і торгівлі та міністром аграрної політики відвідали Індію і провели низку корисних зустрічей з індійською діловою спільнотою. Нещодавно було проведено семінари і конференції, під час яких сформовано повідомлення, яке транслювалося широкій мережі фермерів і селекторів в Україні, спонукаючи їх перейти на вирощування зернобобових, адже цей процес створює додаткову перевагу, яка полягає у зв'язуванні азоту в ґрунті після вирощування соняшника. Уперше українські зернобобові вийшли на індійський експорт в 2017 році. Очікується, що в 2018 і найближчі роки його обсяги також значно зростуть.

Це лише деякі приклади напрямів, в яких за останні роки відбулися значні зміни і досягнуто успіхів. Після того як у квітні 2017 року громадянам Індії дозволили отримувати візу після прибуття в Україну, потік індійських туристів стрімко зріс. Відповідно до даних української імміграційної служби, у 2016 році загальна кількість громадян Індії, які перетнули державний кордон України, склала 19 500, а в 2017 році цей показник зріс до позначки 29 400 осіб. Можливість отримувати візу після прибуття не лише дала індійським туристам нагоду милуватися Україною, а й привернула увагу індійських режисерів. За останній рік в Україні було знято два

індійських фільми. Один із них – мовою телугу, під назвою «Переможець», було випущено в індійський прокат у травні 2017 року. У цій сфері спостерігається значний розвиток, бо зйомки індійських фільмів на нових локаціях підвищує кількість туристів, які їдуть подивитися на країну.

Є ще одна перевага в тому, що індійці отримують візу після прибуття. Станом на початок навчального року, 1 вересня 2017, до українських університетів було зараховано понад 4000 індійських студентів. Уперше батьки багатьох цих студентів змогли прибути в Україну разом зі своїми дітьми і побачити на власні очі навчальні заклади, чудові умови, які пропонує Україна. Це найкраща реклама України в Індії, адже більшість батьків, якщо їх вразить Україна, із захопленням ділитимуться своїми враженнями з сотнями друзів і родичів в Індії, радитимуть їм відправити вже їх дітей на навчання саме до цієї країни.

Нині важливе значення також мають торгові відносини між Індією та Україною, про що відомо небагатьом українцям. У 2017 році загальний обсяг двосторонньої торгівлі склав майже US\$ 2,8 мільярди. Індія займає 9-й щабель серед торгових партнерів України. Водночас обсяг українського експорту в Індію склав приблизно US\$ 2,25 мільярди, попри те, що Індія стала п'ятим за величиною пунктом експорту України. Щоправда, зовнішньоторговий баланс між Україною та Індією склав майже US\$ 1,67 мільярда, що є другим за величиною позитивним сальдо торговельного балансу України з іншими країнами.

Окрім економічних зв'язків, про які ми говорили раніше, є низка інших сфер, в яких також можна досягнути певного розвитку. Індія вже є найбільшим імпортером української соняшникової олії, обсяг якої становить близько US\$ 1,9 мільярда. Проте і в цій сфері є простір для розвитку. Також варто зауважити про високоякісні вироби технічної промисловості, особливо необхідні для складної металургійної галузі.

З іншого боку, імпорт лікарських засобів з Індії все ще очікує повноцінного розвитку. До України потрібно постачати значно більше якісних, перевірених і належним чином регульованих лікарських засобів, адже таким чином можна досягнути взаємовигідного результату. Наведемо простий приклад. Якщо якісні лікарські засоби, вартістю US\$ 100 імпортуються з Індії в Україну, то остання може зекономити близько US\$ 300, адже у випадку, якщо той самий засіб імпортується з Європи чи Америки, Україні потрібно буде сплатити близько US\$ 400. Нині у світі є низка небезпечних для життя захворювань, як-от гепатити В і С чи туберкульоз, вартість лікування яких зростає в десятки разів, якщо лікарські засоби імпортуються з Європи, а не з Індії.

Є й інший напрям медичного лікування, який потребує розуміння серед українців. Аюрведа – одна з найдавніших кодифікованих систем природ-

Зустріч у Національній раді, присвячена перспективам розвитку українсько-індійського кіновиробництва. На фото: Посол Індії пан Манодж Кумар Бхарті, індійський актор Сатіш Шарма і продюсер Ганеш Ашарья, голова Національної ради Юрій Артеменко, член Національної ради Валентин Коваль, голова Державного агентства з питань кіно Пилип Ілленко, представники «Film.ua» Вікторія Ярмошук і Сергій Созановський

Meeting at the National Council regarding the development of Ukrainian-Indian filmmaking. In the photo the Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of India Mr. Manoj Kumar Bharti, Indian actor Satish Sharma and production director Ganesh Asharya, Head of the National Council Yurii Artemenko, member of the National Council Valentyn Koval, Head of the Ukrainian State Film Agency Pylyp Illienko, representatives of "Film.ua" Viktoria Yarmoshchuk and Serhii Sozanovskyi

ного оздоровлення. Ця добре вивчена наука про ліки була також затверджена і захищена Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ). Незважаючи на значну обізнаність про аюрведичне лікування та ліки серед звичайних мешканців України, уряд країни не підтримує систему нетрадиційної медицини. Тому потрібно ширше досягнути значення аюрведичного лікування, яке здатне надати населенню України добре кодифіковану і гармонізовану систему перевірених лікарських практик за значно нижчою вартістю. Аюрведа здатна долати не лише фізичні захворювання, а й психічні розлади, стрес і посттравматичні стресові синдроми, зокрема пов'язані з воєнними діями. Але для того, щоб прийняти нові ідеї та збагнути наскільки вони корисні, потрібно почати мислити неупереджено.

Посольство Індії популяризує цю концепцію через організацію численних семінарів, присвячених аюрведі. Нещодавно делегація індійських компаній, які займаються аюрведичними практиками і ліками, відвідала Україну й зустрілася з великою кількістю бізнесменів, фахівців у галузі

медицини і туристичних операторів. В Україні можливо відкрити значну кількість центрів для оздоровлення на основі аюрведичних практик. Прогнозується, що вже тільки з імпорту аюрведичних засобів Україна зможе отримати близько US\$ 350 мільйонів. Важливо зрозуміти, що імпорт у розмірі US\$ 350 мільйонів доларів компенсує необхідність ввезення в Україну традиційних засобів, вартість яких складе майже US\$ 3,5 мільярда. Традиційну систему лікування та хірургічного втручання потрібно залишити для невідкладних випадків. В інших процедурах є досконала, а головне практична альтернатива – аюрведа.

Водночас в Україні простежується широка зацікавленість до індійської культури, традицій і філософії. Тисячі людей щороку збираються разом, щоб взяти участь у фестивалях йоги і пов'язаних заходах, котрі організують різні школи й асоціації йоги. Так в червні 2017 року Посольство Індії організувало святкування 3-го Міжнародного дня йоги під назвою «Марафон без поспіху». У заході взяли участь понад 4500 осіб, він побив рекорд України. Також у 2017 році ця подія була відзначена премією «European Excellence Award» за спортивну діяльність й здобула друге місце.

Святкування дня Холі щороку приваблює увагу сотень людей. У Києві та інших обласних центрах є чимало шкіл, в яких проводять заняття з класичних індійських танців, а також танців в стилі «Боллівуд» для дітей різного віку. Щорічний фестиваль індійських танців, який проходить у жовтні-листопаді, збирає близько 350 учасників з усієї України. Понад 26 000 українських туристів вже побували в Індії, а майже половина з них відвідала країну, аби зайнятися духовними практиками та дізнатися про аюрведу. За наступні роки їх кількість безперечно зросте. Приємно відзначити, що з огляду на потенціал туристичного обміну між нашими двома країнами, українські міжнародні авіалінії вирішили відкрити пряме авіасполучення між Києвом і Делі з 1 травня 2018 року. Тож у найближчі роки очікується стрімке зростання обсягів туристичного потоку між Індією і Україною, який наразі становить майже 60 000 осіб.

МВФ, Світовий банк й інші світові кредитно-рейтингові агенції передбачають, що протягом наступних 10 років Індія зберігатиме статус країни, економіка якої розвивається найшвидше у світі. Задля цього уряд Індії здійснив низку політичних заходів, спрямованих на підтримку та посилення темпів економічного розвитку в найближчі роки. Деякі з цих ініціатив, зокрема й проекти «Make-in-India», «100 Smart Cities», «Industrial Corridors», «Digital India», «Startup India» та «Clean India» спрямовані на участь багатьох зарубіжних країн. Україна має великий потенціал для участі в більшості згаданих заходів як постачальник технологій, наукових знань та персоналу, а також як джерело інвестицій, аби максимально скористатися економічною діяльністю в Індії. Окрім переваг для

компаній, що орієнтуються на технології, великі перспективи також для фахівців у галузі металургії, хімічної та інших галузей промисловості, які на індійському ринку можуть максимізувати власні переваги та сприяти розвитку країни.

Крім того, уряд Індії надає близько 20 стипендій у межах програми Технічного та економічного співробітництва Індії (ІТЕС), яка забезпечує професійну підготовку громадян України у 65 галузях. Серед навчальних курсів можна виокремити заняття з англійської мови, ІТ-підготовку, курси з фінансів і аудиту, лідерства, управління сільським господарством, електронного врядування та інші. Детальну інформацію про курси та форми для вступу можна знайти на сайті посольства за посиланням: <http://embassyofindiaukraine.in>. Також уряд Індії щороку надає додаткові стипендії на вивчення класичного індійського танцю, музики, аюрведи та хінді. Уся інформація є на сайті Посольства Індії, тож із нею можуть ознайомитися усі зацікавлені українці.

Посольство Індії продовжує організовувати чимало заходів у різних містах України, щоб підвищувати рівень обізнаності про країну та розширювати можливості ведення бізнесу з Індією. Індійські фестивалі регулярно проходять у Тернополі, Вінниці, Львові, Сумах, Харкові та інших містах. Індійські кінофестивалі також є частиною цих заходів. Усім зацікавленим групам для участі рекомендую зв'язуватися з посольством, аби втілити свої проекти у життя. На території Посольства Індії працює Індійський культурний центр, де проводять заняття з класичного танцю, хінді, санскриту, індійської вокальної класичної музики, йоги та аюрведи, а щоп'ятниці ввечері демонструють індійські фільми.

Наостанок варто зазначити, що поточний рівень індійсько-українських відносин і тенденція до його розвитку за останні кілька років дозволяє уявити надзвичайно яскраве майбутнє. Посольство Індії в Києві й надалі сприятиме їх зміцненню та ще ефективніше працюватиме в цьому напрямі.